

Batthyány Lajos orvosának különleges feljegyzései két Kossuth-bankón

HÁGEN JÓZSEF – VÁRDAI LEVENTE

*Janus Pannonius Múzeum
Új- és Legújabb Kori Gyűjteményi Osztály
7621 Pécs, Felsőmalom utca 9.
e-mail: wonhagen@gmail.com, vardai.levente.jpm@gmail.com*

Rezümé: Az első felelős magyar kormány az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején adta ki a Kossuth-bankókat. Ez a fizetőeszköz rövid életűnek bizonyult, a szabadságharc leverését követően használatát betiltották és be kellett szolgáltatni a hatóságoknak. Ennek ellenére a bankókat sokan megőrizték és így a nemzeti emlékezet részévé váltak. Közülük a Janus Pannonius Múzeum Új- és Legújabbkori Gyűjteményi Osztályának numizmatikai gyűjteményében két különleges példány található, melyen az 1849. október 6-án kivégzett Batthyány Lajos Johann Ludwig nevű orvosának feljegyzései olvashatóak. Tanulmányunkban röviden ismertetjük az első felelős magyar kormányfő kivégzésének körülményeit, majd a Kossuth-bankók történetét. Ezt követően térünk rá Johann Ludwig két feljegyzésének kétnyelvű közreadására. Végül a két tárgy gyűjteményezésének és a Ludwig család pécsi vonatkozásának történetével zárjuk sorainkat.

Kulcsszavak: Kossuth-bankó, Batthyány Lajos, Johann Ludwig, kivégzés, 1849.

The notes of Lajos Batthyány's doctor on two special banknotes

Summary: The first responsible Hungarian government issued banknotes named after Kossuth, during the 1848–49 revolution and War of Independence. This currency was proved to be short-lived, and after the defeat of the war its use was banned and it had to be handed over to the authorities. However, many of the banknotes have been preserved and have become part of Hungarian national remembrance. The numismatic collection of the Janus Pannonius Museum holds two special examples of this type, on which the notes of Johann Ludwig are inscribed. He was the last doctor who took care of Lajos Batthyány before his execution on 6 October 1849. In our study, we briefly describe the circumstances of the execution of the first Hungarian Prime Minister, and then we look at the history of the Kossuth-banknotes. After we turn to the publication of the original and the Hungarian transla-

tion of Johann Ludwig's notes. In conclusion we tell how the two objects got into the collections of the museum, and how the Ludwig family is connected to Pécs.

Keywords: Kossuth-banknotes, Lajos Batthyány, Johann Ludwig, execution, 1849.

Batthyány Lajos kivégzése és emlékezete

Napjainkban az október 6-án tartott nemzeti ünnepi megemlékezéseken elsősorban az aradi vértanúkra, az 1849-ben kivégzett 13 honvédtisztre emlékezünk. De az ugyanazon a napon, Pesten kivégzett Batthyány Lajos ikonikus képe és szerepének értelmezése rendszerint fel-felbukkan a méltató beszédekben. Kevésbé ismert azonban, hogy Batthyány és az Aradi tizenháromon kívül a lakosság szélesebb köreit érte el a megtorlás, számos polgári és egyházi személyt is kivégeztek. Az első felelős kormány miniszterelnökének kivégzése a korabeli Európa politikai közvéleményét jobban foglalkoztatta a kivégzett katonák és civilek ügyénél, mely tendencia ma is megfigyelhető. Az elmúlt majd két évszázad alatt politikai érdekek mentén Kossuth Lajos, Széchenyi István és Deák Ferenc alakja sokkal inkább részévé vált a nemzeti emlékezetnek, mint Batthyány Lajosé.¹ Azonban az első felelős kormányfő kivégzésének története már korán fontos témának bizonyult, hiszen a kiegyezést követő időszakban a *Vasárnapi Újság* kiadásában megjelent egy kötet Gróf Batthyány Lajos, az első magyar miniszterelnök élete és vértanúi halála címen, melyben ezt a megrendítő esetet járják körbe.² Azóta is töretlen érdeklődés mutatkozik a téma irányába, hiszen az utóbbi évtizedekben is számos ismeretterjesztő cikk született és tudományos közlemények részletezik a kivégzés körülményeit, az emlékhely felállításának ügyét és az emlékezet alakulását.³

Sokak által ismert tény, hogy Batthyány fogsága alatt egy tőrrel öngyilkosságot kísérelt meg, hogy ezzel elkerülje az akasztást, amely akkoriban többek között a rablógyilkosok büntetésének számított.⁴ Annak ellenére, hogy több helyen is súlyos sebesülést okozott magának – köztük a nyakán is – életben maradt, de ezzel végül sikerült elkerülnie a kivégzés ezen megalázó formáját. Mikor fogva tartói észlelték a sérülését, orvosokat hívtak: Anton Bée főtörzsorvost és Johann Ludwig ezredorvos. Az utóbbi katonaorvos fontos szerepet vállalt a sérült gróf ápolásában, róla az első felelős miniszter életét bemutató korai könyvben így írtak: „*Ludwigh, a főtörzsorvos parancsára, először a gróf nyaksebét kötözte be, a mely oly mély volt, mint a tőr hossza s még mindig vérzett. E nyakseben kívül a szív közelében s a balkar könyökhajlásán is mély sebek voltak. Ludwigh, mint hiteles szemtanú, azt mondja, hogyha a gróf ama nagy vérvesztés folytán, amelyet nyaksebe okozott, eszméletét el nem veszttette volna, kétségtelenül halálra szurkálja magát.*”⁵ Bár vitatott, hogy ki kísérte ki a vesztőhelyre a volt miniszterelnököt,⁶ az a Johann Ludwig, aki órákat töltött el Batthyány társaságában, az eseményeket követően feljegyzéseket készített néhány nála lévő Kossuth-bankóra, melyek több mint egy évszázad-

¹ URBÁN 2000, 132–135.

² GRÓF BATTHYÁNY LAJOS... 1870.

³ Lásd a teljesség igénye nélkül például: FRIEDREICH 1927, 113–148.; URBÁN 2000, 132–135.; SILL ABA 2007, 547–554.

⁴ SILL ABA 2007, 548.

⁵ Idézet: FARKAS 1908, 91.

⁶ KEDVES 2019, 227–228.

dal később a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményébe kerültek. Helytörténeti szempontból értéküket növeli, hogy bár számos Batthyányihoz kötődő relikvia létezik, de ezek közül Pécshez kötődő nem igen akad. A rövid ideig forgalomban levő fizetőeszköz ismertetését követően, a rájuk feljegyzett írást, illetve fordítását közöljük, végül a két bankjegy történetét és gyűjteményezési körülményeit adjuk közre.

A Kossuth-bankók kiadása, használatuk és sorsuk

A Habsburg-ház uralkodói között Mária Terézia tevékenysége úttörőnek tekinthető, hiszen elsőként 1762-ben papírpénzt is forgalomba hozatott. Ezek voltak az ún. Banco-Zettel-ek, amely után nálunk a papírpénzeknek a bankó nevet adták, és ezeket állami hivatalokban és adófizetésnél is elfogadták. Bár ez az eljárás egyfajta stabilitást adott a „bankócéduláknak”, de a napóleoni háborúk következményeként értékük több alkalommal nagyot zuhant. A reformkor idejétől kezdődően egészen 1866-ig, a pénzforgalmat kizárólag a monopol helyzetű Osztrák Nemzeti Bank pénzjegyei tették lehetővé.⁷ Csak hogy a dekonjunktúrás időszakokhoz hasonló folyamat zajlott le az 1848-as események hatására is, midőn a nemesfém fizetőeszközöket – melyek párhuzamosan voltak forgalomban – a lakosság inkább megtartotta, ezzel akadozást és pénzhiányt okozva az amúgy is törékeny pénzforgalomban.⁸ Ezek a nehézségek, illetve a felelős kormány pénzügyi tartaléknak hiánya vezettek ahhoz a döntéshez, melynek eredményeként újszerű módon önálló magyar pénzkiadásba kezdtek. Kossuth Lajos pénzügyministersége alatt ez volt az a pillanat, amikor Magyarországon először készítettek papírpénzeket. A köznyelvben csak Kossuth-bankónak emlegetett fizetőeszközt a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank – az ország egyetlen bankja – bocsátotta ki 1848–1849 között. Ezt a fizetőeszközt használták a magyar kormány, majd az Országos Honvédelmi Bizottmány által ellenőrzött területeken. Az első hazai kibocsátású papírpénz a 2 forint címletű bankjegy volt, amely 1848. augusztus 14-én került a forgalomba. 1848 augusztusában Kossuth államjegyek kibocsátására kapott felhatalmazást az országgyűléstől nádori jóváhagyás mellett. (A bankjegyek kibocsátása mögött az értékének megfelelő nemesfémfedezet állt, amely közadakozásból jött össze. Az államjegyek esetén ez a fedezet csak az állam hitele, illetve az állami bevételek voltak). A következő kibocsátás az 5 forintos címletű államjegy, melyhez a gyorsabb kibocsátás érdekében a már elkészült 1 forintos bankjegy egyes kliséit használták fel. Az 1848-as esztendő őszén kerültek forgalomba a fedezettel rendelkező 1 forintos bankjegyek, illetve a legmagasabb címletű Kossuth-bankó a 100 forintos államjegy, végül 1849. tavaszán a 10 forintos névértékű államjegy. Az 5, 10 és 100 forintos államjegyeken egységesen az 1848. szeptember 1-jei dátum szerepel.⁹

Érdekes adalék az a gyűjtők körében kevésbé ismeretes tény az önálló pénzkibocsátás történetéhez, hogy „Az 5 forintosokon kívül 1848-ban még kibocsátottak 100 forintosokat. Ezer forintosok kibocsátását is tervezték, de ennek még a matricája sem készült el.”¹⁰ Ugyanakkor a szakirodalom megjegyzi, hogy a harcok alatt a császári hadsereg a pénzforgalom fenntartása érdekében – az 1 és 2 forintosok esetében részben – néhol használta fizetőeszköz gyanánt a magyar bankjegyeket, többek között zsold

⁷ GARAMI 1995, 407.

⁸ FÁBLÁNNÉ KISS 1984, 276–277.

⁹ FARAGÓ 1912, 130–152.; FÁBLÁNNÉ KISS 1984, 277–278.

¹⁰ Idézet: FÁBLÁNNÉ KISS 1984, 278.

és nyugdíj kifizetésére, majd fokozatosan vezették ki.¹¹ Aztán a szabadságharc bukásának következtében – mint ahogy Katona Attila sommásan megjegyzi – „A Kossuth-bankók használatáért és rejtgetéséért haditörvényszéki büntetés járt.”¹² A helyzetet bonyolította, hogy Kossuth Lajos emigrációja során további bankjegyeket bocsátott ki, mely végül egy nevezetes bankóperhez is elvezetett.¹³ Így a szabadságharc pénzei évtizedeken keresztül tiltott tárgynak számítottak, a lakosságnak be kellett szolgáltatnia. Sokan betartották a törvényt, de közel sem járt el mindenki úgy ahogy a hatalom elvárta volna. Ezért lehetséges az, hogy a baranyai múzeum gyűjteményébe is szép számmal kerültek Kossuth-bankók a legkülönbözőbb címletekben. A számos szabálykerülésére jó példa az itt bemutatott két bankó esete is, hiszen az erős büntetések ellenére sokan titokban megőrizték az ellenállásnak kézzelfogható tárgyi emlékét, amelyek ebből adódóan a nemzeti emlékezet egyik kiemelt szimbólumává váltak.

Az 5 és a 10 forintos relikvia

A bújtatott és megőrzött bankjegyek közül a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményében megtalálható két különleges bankó, amelyek Batthyány Lajos kivégzéséhez és Johann Ludwig szerepéhez kapcsolódnak. Az események sodrába belekeveredő katonarvos később e két pénzjegyet egyszerűen jegyzetpapírnak használta. Német nyelven és értő szem számára jól olvasható külalakkal a kisebb címleten a kivégzett miniszterelnök mellett töltött időszak emlékeit jegyezte fel, míg a nagyobb névértékű – de addigra betiltott és forgalmi értékkel nem rendelkező – bankón a szabadságharc alatti állomáshelyeit és tartózkodásának idejét rögzítette. A Kossuth-bankókon lévő feljegyzés tartalma igazolja azok eredetiségét, a szakirodalom megállapításaival nem ütközik. Ugyanaz a kézírás látható mindkét példányon. A 10 Forintoson az utazás állomásai különböző tintákkal kerültek feljegyzésre, nem lineárisan követik egymást, hanem össze-vissza, ahogyan a hely kiadta. Mindez arra utal, hogy az egyes állomáshelyeket megjárta Ludwig ott helyben jegyezte fel sorait. Azonban a hamisság kételyének teljes kizárásához, a jövőben további kutatások elvégzése indokolt lehet. A kivégzésről a JPM ÚLGYO N. 2021. 3. 1. leltári számmal ellátott 5 Forintos hátoldalán olvasható német szöveg átírata és magyar nyelvű fordítása így szól:

*„Mein fürchterlichster Tag war der 6. Oktober 1849, wo ich den ganzen Tag beim Grafen Ludwig Batthyány nach Anlegung eines Verbandes am Halse und linken Arm Inspektion in seiner Armesünderzelle hatte, und den lieben freundlichen Menschen bis zu der Stelle, außer dem Neugebäude, wo er erschossen wurde, begleiten musste. Seine letzten Worte waren
„Eljen a Hallál!”, willkommen der Tod.*

Joh. Ludwig”

¹¹ *KATONA* 1999, 31–32.; A szabadságharc okozta pénzügyi nehézségekről, a Kossuth-bankók kivezetésének folyamatáról lásd bővebben: *FÁBLÁNNÉ KISS* 1984.

¹² Idézet: *KATONA* 1999, 36.

¹³ Kossuth külföldi pénzkibocsátásnak körülményeiről és az ebből fakadó perről lásd bővebben: *GARAMI* 1995.

Az én legfélelmetesebb napom 1849. október 6-a volt, amikor az egész napot gróf Batthyány Lajos siralomházában, ügyeletben töltöttem, miután a nyakára és a balkarjára egy kötést helyeztem el, és ezt a kedves és barátságos embert egész addig a helyig kellett kísérem, az Új épületen kívül, ahol főbe lőtték.

Az utolsó szavai ezek voltak:

„Éljen a halál!”, üdvözöllek halál.

Johannes Ludwig

A gyorsan papírra vetett szöveggel ellentétben köztudomású, hogy Batthyány Lajos utolsó szavai ezek voltak „*Rajta vadászok, éljen a haza!*”.¹⁴ Tehát a magyarul nem (jól) beszélő katonaeorvos minden bizonnyal félreérthette a miniszterelnök szavait. Míg a másik JPM ÚLGYO N. 2021. 3. 2. leltári számon nyilvántartott bankón a katonaeorvos szolgálati helyeibe nyerhetünk bepillantást, melyből leszűrhető: az ország különböző helyein fordult meg a háború során. A 10 forintos hátoldalára felírt vázlatpontos szöveg a következő:

*„Bittere Erinnerung an große Strapazen (?)1848/9
Futtah den 13-ten Juli 1848 (Futah)
Bamer am 17. December (?)
Wieselburg am 19. Dzbr (= Dezember) 1848 (Maros)
Moor am 30. Dezember 1848
Raab den 30. Juni 1849 (Győr)
Komarn den 2-ten und 11-ten July (Komárom)
Szegedia den 3-ten August (Szeged)
Szörök (átírva: Szörek) am 5. August (Szőreg)
und Temesvar den 9-ten August 1849 (Temesvár)
Bei Moor beim 1-ten Kaiser Ferd (inand) Huß(ar) Regiment,
dann bei dem Artillerie Geschütz und Munitional Reserve.”*

Míg ugyanennek a magyar fordítása:

Nagy megpróbáltatásaim keserű emlékei 1848/49-ben

Futak, 1848. július 13.

„Bamer” (?), 1848. december 17.

Moson, 1848. december 19.

Mór, 1848. december 30. (ez után áthúzott rész)

Győr, 1849. június 30.

Komárom, 1849. július 2. és 11.

Szeged, 1849. augusztus 3.

Szőreg, 1849. augusztus 5.

Temesvár, 1849. augusztus 9.

Mórnál a Ferdinánd császárról elnevezett I. huszárezrednél, majd a tüzérségi löveg- és lőszerutánpótlás(tartalék) raktáránál voltam.¹⁵

Az itt bemutatott államjegyek alapadatai a következők, kezdve az 5 forintossal. Az előoldal felső részének a közepén az értékjelzés, alul középen a koronás címer. Balra az államjegy nyomtatott sorszámja, alatta a sorszám kézzel írva. A jobb oldalon Kossuth Lajos pénzügyminiszter aláírása.

¹⁴ HERMANN 2000, 100.; FARKAS 1908, 93.

¹⁵ A fordítás ellenőrzését ezúton is hálásan köszönjük Michélsz József nyugdíjas német tanárnak, numizmatikusnak.

A hátoldalon öt nyelven (magyar, német, szlovák, horvát és román) a hamisítás elleni büntetőszankció került felírásra. Kibocsátás adatai: Budapest, 1848. szeptember 1. Tervezte: Tyroler József acél- és rézmetsző. Papír: fehér. Színe: vörösbarna. Mérete: 132x95 mm.

Míg a hasonló megjelenésű 10 forintos államjegy leírása a következő: Az előoldal felső részének a közepén az értékjelzés, az alsó keret közepén a koronás címer. Balra lent a nyomtatott sorozatszám, a címer két oldalánál keretben a kézzel írt sorszámok. Jobbra lent szintén a pénzügyminiszter, Kossuth Lajos aláírása. A hátoldalon öt nyelven a hamisítás elleni büntető szankciók kerültek felírásra. Kibocsátás adatai: Budapest, 1848. szeptember 1. Egyaránt Tyroler József acél- és rézmetsző tervezte. Papír: fehér. Színe: szürke. Mérete: 143x110 mm.

A bankók a múzeumban

A Janus Pannonius Múzeum numizmatikai gyűjteménye számos érdekességet tartalmaz egészen az újkortól napjainkig terjedő időszakra. Jelentős részét teszik ki a bankjegyek, köztük szép számmal találhatóak a szabadságharchoz kötődő Kossuth-bankók is. E gazdag gyűjteményen belül a már korábban bemutatott két Kossuth-bankó a *Petőfi 200 emlékév* alkalmával került ismét előtérbe. A Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztálya és Új- és Legújabbkori Gyűjteményi Osztálya egyesült erőkkel időszaki kiállítást rendezett az országos emlékév folyamán, amely tanulmányunk megjelenésének idején is látogatható. A Batthyány család jelmondatát kölcsönözve, „*Hűséggel és bátorsággal*” címmel Pécssett, a Vasváry-házban tekinthető meg az NKA támogatásával létrejött kiállítás. Itt a kíváncsi szemek Johann Ludwig katoniorvos kézírását is felfedezhetik, hiszen a különleges feljegyzéseket hordozó Kossuth-bankók – és azok rövid ismertetése – szimbolikus jelentőségük okán szerepelnek a kiállításon. Történetükről röviden ennyit ismerhet meg az érdeklődő látogató, ha leolvassa a kihelyezett QR kódot: „*A kiállított Kossuth-bankók hátoldalán Dr. Johannes Ludwig (1825–1892) katoniorvos kézírásos feljegyzése olvasható gr. Batthyány Lajos kivégzéséről, ill. saját magyarországi utazásáról. Az orvos 1848–49-ben alorvosként szolgált a császári csapatoknál, 1852-től haláláig Pécssett sebészorvosként dolgozott.*”

Jelenkori időszerűségük mellett már korábban is nagy port kavartak ezek az egykor jegyzetpapírnak használt papírpénzek. A gyarapodási napló adatai alapján tudjuk, hogy 1977 nyarán egy Pécs belvárosában lakó nő ajándékozta a múzeumnak őket, ekkor 81/77-es gyarapodási számot kaptak. A korábban levéltárosként dolgozó Bezerédy Győző helytörténész – aki 1975–1989 között a Várostörténeti Osztály vezetőjeként működött – egyből meglátta a hihetetlen értéket képező bankjegyek adta lehetőséget.¹⁶ Így 1977. október 6-i nemzeti ünnep alkalmából a helyi sajtóban Batthyány Lajos kivégzésére emlékezve ismertette a két bankjegy történetét és jelentőségét.¹⁷ A *Jegyzetek a Kossuth-bankó hátoldalán* című ismertetésében a német nyelvű szöveg fordításának részletét is közzétette a Ludwig szolgálata alatt felkeresett települések felsorolása mellett. Feltehetően Bezerédy az ország más területén működő újságoknak is megküldte a hírt, esetleg azok maguktól közölték annak kivonatát. Eddigi kutatásaink alapján a *Dunántúli Napló* után az *Esti Hírlap* nevű politikai napilap adott hírt olvasóinak a JPM új szerzeményeiről, melyet 1977 karácsonyán az *Észak-Magyarország* – az egykori MSZMP Borsod-Aba-

¹⁶ *GÁL* 2004, 133.; *ROMVÁRY* 2010/a, 106.

¹⁷ *Dunántúli Napló*, 1977. október 6. 6.

új-Zemplén Megyei Bizottságának lapja – közlése követett.¹⁸ Utóbbi szinte szó szerinti egyezéssel, 1978 januárjában a *Tolnai Megyei Népújság* is lehozta és feltehetően más megyei újságok számára is hírértékkel bírhatott ez a téma.¹⁹

Bár az újságírói kreativitásnak köszönhetően az említett lapok hangzatosan azt közölték, hogy: „A német származású katoniorvos egyébként a szabadságharc után Magyarországon maradt, Pécssett telepedett le és családot alapított. Ma is él egy Ludwig-leszármazott a mecsekaljai városban.”²⁰, a két bankjegy történetéről és Ludwig családjáról valójában csak keveset lehetett tudni.²¹ E sorok szerzői a források hiányosságának okán őszintén kételkedtek abban, hogy Batthyány egykori katoniorvosának leszármazottjai a baranyai megyeszékhelyhez kötődnek. Ez a bizonytalanság azonban 2020-ban feloldódott, amikor a család leszármazottja Petróczi Éva – születési nevén Ludwig Éva – egy március 15-i cikkében tanúságot tett arról, hogy családja büszkén ápolja szépapja Johann Ludwig emlékét.²² Az irodalmi körökben ismert és József Attila-díjjal kitüntetett hölgy ma is Pécssett lakik. Mint ahogyan írja: „Régi pécsi „városkrónikáktól” Nádor Tamás cikkeiig és a nekem mondott esti meséig sok forrásból hallhattam szépapámról, Johann Ludwig pécsi orvosról, akit gyógyító pályája csúcsán már mindenki csakis magyarul, Jánosként, János bácsiként emlegetett.”²³ Így hát a Batthyányt ápoló Johann Ludwig helyi vonatkozása, melynek legendája szájról-szájra terjedt, mégis beigazolódni látszik.

Összegzés

Batthyány Lajos kivégzésével kapcsolatban két olyan „adathordozót” is őriz a Janus Pannonius Múzeum, melyek az 1848–1849-es szabadságharc korában hétköznapi tárgyak, fizetőeszközök voltak. A Kossuth-bankók a megtorlás időszakában tiltott tárggyá, egyben az ellenállás egyik kiemelkedő szimbólumává alakultak. Éppen ezért is érdekes a két bankó, melyre a Pécssett letelepedett Johann Ludwig katoniorvos feljegyzéseit elhelyezte. Ludwig tette felfogható úgyis, mint a magyar nemzeti ügy melletti szimpátia kifejezése. Feljegyzéseinek teljes szövegű közlésére eddig még nem került sor. Reméljük, hogy tanulmányunkkal felhívjuk erre a különleges forrásra a figyelmet és további kutatásokat generálhatunk. Bár a nemzeti emlékezet szempontjából az 5 forintoson található feljegyzés az érdekesebb, ám a 10 forintos hátoldalán található felirat – mely Ludwig állomáshelyeit sorakoztatja fel – szintén érdemes a figyelemre. További kutatással az orvos szabadságharc alatti mozgását lehetne feltárni, ami a háború mélyebb hadtörténeti megértéséhez vezethet.

¹⁸ *Esti Hírlap*, 1977. december 13. 4.; *Észak-Magyarország*, 1977. december 25. 6.

¹⁹ *Tolnai Megyei Népújság*, 1978. január 1. 12.

²⁰ Idézet: *Esti Hírlap*, 1977. december 13. 4.

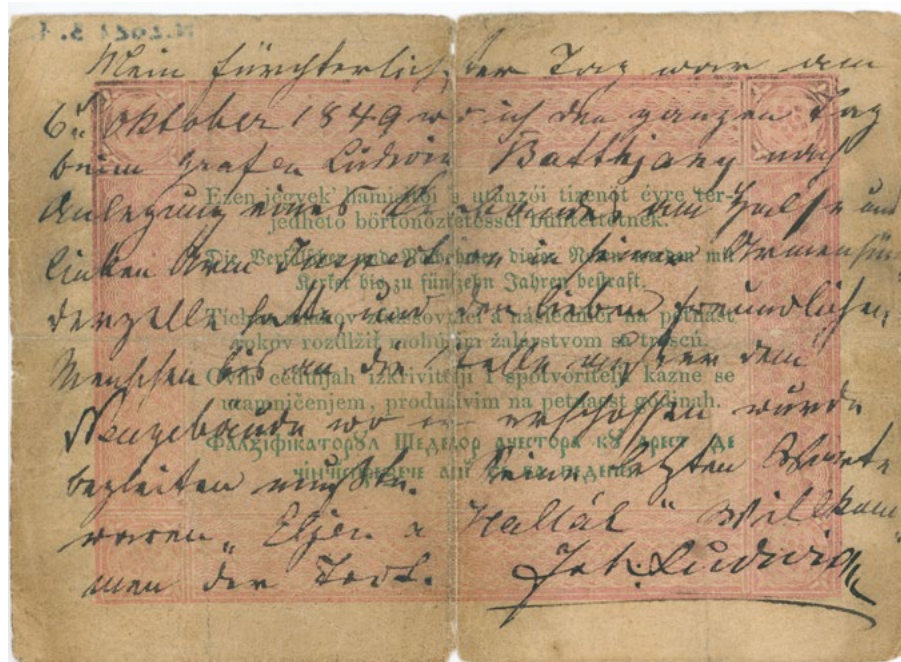
²¹ A 19. és 20. század során több Ludwig is élt Pécssett, köztük például Ludwig Ferenc orvos is. Róluk lásd bővebben: *ROMVÁRY* 2010/b, 469.

²² *Reformátusok Lapja*, 2020. március 15. 22–23.

²³ Idézet: *Reformátusok Lapja*, 2020. március 15. 22.

Az 5 forintos előoldala
(JPM ÚLGYO N. 2021. 3. 1.)

Az 5 forintos hátoldala, a kivégzésről készített feljegyzéssel
(JPM ÚLGYO N. 2021. 3. 1.)

A 10 forintos előoldala
(JPM ÚLGYO N. 2021. 3. 2.)

A 10 forintos hátoldala, magyarországi utazásainak állomásainak rögzítésével
(JPM ÚLGYO N. 2021. 3. 2.)

Irodalom:

- FÁBIÁNNÉ KISS E.* 1984: A "Kossuth bankók" sorsa az osztrák uralom idején. Századok (1984) 273–303.
- FARAGÓ M.* 1912: A Kossuth bankók kora, A Szabadságharc pénzügyei. Budapest, 1912.
- FARKAS, E.* 1908: Gróf Batthyány Lajos élete. Budapest, 1908.
- FRIEDREICH E.* 1927: Gróf Batthyány Lajos utolsó napjai. Századok (1927) 113–148.
- GÁL É.* 2004: Az Új- és Legújabb kori Történelmi Osztály gyűjteményeiről. Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 48–49. (2004) 133.
- GARAMI E.* 1995: Kossuth Lajos 1860–61-es londoni bankókibocsátása és pere. Századok (1995) 407–445.
- HERMANN R.* 2000: Az 1849–1850. évi kivégzések. Aetas (2000) 1–2. sz. 82–132.
- KATONA A.* 1999: „A magyar bankjegyek iránt határozott utasítást nem adhatok”, A Kossuth-bankók sorsa Vas vármegyében 1849 első hónapjaiban. Vasi honismereti és helytörténelmi közlemények (1999) 4. sz. 25–40.
- KEDVES GY.* 2019: Egy Batthyány relikvia az egykori Aradi Erekllyemúzeumból. Hadtörténelmi Közlemények (2019) 1. sz. 224–233.
- ROMVÁRY, F.* (szerk.) 2010: Pécs Lexikon I. Pécs, 2010, 106.
- ROMVÁRY, F.* (szerk.) 2010: Pécs Lexikon II. Pécs, 2010, 469.
- SILLABA F.* 2007: Gróf Batthyány Lajos régi-új emlékhelye. Vasi Szemle (2007) 5. sz. 547–554.
- Sz.n. 1870: Gróf Batthyány Lajos, az első magyar miniszterelnök élete és vértanúi halála. Pest, 1870.
- URBÁN A.* 2000: Gróf Batthyány Lajos emlékezete. Aetas (2000) 1–2. sz. 132–158.

Felhasznált sajtóforrások:

- Dunántúli Napló*, 1977. október 6. 6.
- Esti Hírlap*, 1977. december 13. 4.
- Észak-Magyarország*, 1977. december 25. 6.
- Tolnai Megyei Népszó*, 1978. január 1. 12.
- Reformátusok Lapja*, 2020. március 15. 22–23.